

היסיבה נמי נימא הכי דבב' כוסות הראשונות יתחייב בהסיבה ובבתראי יפטר.

ונראה ע"פ מה דפסק הגר"א בש"ע הלכות מגילה (סי' תרפ"ח סעיף ה') דפרוז העוקר דירתו למוקף בליל ט"ו צריך לקרות בט"ו עוד הפעם, יעו"ש היטב בשם הירושלמי. וחזינן מזה דהא דפרוז אינו קורא בט"ו אין זה משום דכבר קרא אתמול דהא אם היה היום בט"ו בעיר המוקפת חומה היה באמת צריך לקרוא עוד הפעם, אלא דהפטור הוא משום דעכשיו בט"ו הוא פרוז ולא משום דאתמול היה פרוז וכבר יצא.

ומעתה שפיר ניחא דברי הר"ן דבארבע כוסות בעל כרחך מתחייב בהסיבה בין בקמאי בין בבתראי, דהרי תיכף בשעת שתיית הקמאי עומדת לפנינו שאלת הבתראי דהא אין כאן היכי תימצי דמי שנתחייב בקמאי יתחייב עוד הפעם בבתראי, ונמצא דתיכף בשעה שאנו מחייבים אותו בהסיבה דקמאי אנו פוטרים אותו מהסיבה דבתראי, וזה אי אפשר משום מאי חזית, וממילא נחתך הדין תיכף לחומרא בתרווייהו דהי מינייהו מפקת. משא"כ לענין ספק מוקפין כשאנו דנים בארבעה עשר אם הוא מחויב היום בקריאת מגילה, אין אנו דנים כלל על יום הט"ו דהא שפיר משכחת אף אם תחייבהו היום שיתחייב למחר עוד הפעם, אם מחר יהיה מוקף, ונמצא דבחיובא דהיום אינו נכלל פטורא דיום המחרת. ולעולם אין אנו דנים בארבעה עשר אלא על יום הארבעה עשר גרידא, ומכיון שלפוטרו אי אפשר דאם תיזיל לקולא הרי בודאי יהיה שלא כדין, הרי בע"כ מחויב הוא בקריאה דארבעה עשר. וממילא כשבא יום הט"ו, השאלה היא עכשיו רק אם היום יש עליו תורת מוקף, ובזה שוב דיינינן ספיקא דרבנן לקולא מכיון שכבר קרא אתמול, ואין כאן תרתי דסתרי.

ועיקר טעמו של דבר הוא דלענין מגילה אין אנו דנים על העיר אם היא מוקפת או אינה מוקפת, דמאי איכפת לן בעיר, ולכן הדין הוא רק על הגברא אם הוא הוי מוקף או פרוז, ובגברא מוקף דט"ו אינו תלוי כלל במוקף די"ד, ונמצא דט"ו לעולם הוי דין חדש ופסקינן ביה כדקיימא לן בכל דוכתי ספיקא דרבנן לקולא, וקריאה דאתמול הועילה לו לסלק את התרתי דסתרי.

(נדפס בקובץ המועדים של מכון ירושלים).

★ ★

★ ★

כתב הבית הלוי (ח"ג ס"א אות ט') דבתירוץ השני של הר"ן מבואר דאין הסיבה מעכבת בדיעבד, ואם שתה בלא הסיבה אינו חייב לחזור ולשתות בהסיבה, דאל"ה איך יעקר תקנת חז"ל, והא ע"כ ממ"נ חייב להסב בתרתי כסי בתראי, דאם החיוב בבתראי ודאי חייב להסב בהם, וגם אם החיוב הסיבה בתרתי כסי קמאי, הא מ"מ כיון דלא הסב בהן חייב לחזור לשתות בהסיבה, וע"כ דצריך להסב בבתראי לקיום ב' כוסות הראשונים שלא הסב בהם, ומוכרח דאין ההסיבה מעכבת.

ועיין בחידושי הגרי"ז הלוי על הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ז) מה שהאריך בגדרי הסיבה אם זה דין בהמצה או חיוב בפ"ע.

★ ★

בגמ': איבעיא להו תלמיד אצל רבו מאי וכו' כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכתו מורא רבך כמורא שמים.

הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בקובץ הערות (סי"ז אות ב') תמה דמ"ש הסיבה מכל מצות דרבנן דקי"ל דאפילו מצוה דרבנן לא נדחית מפני כיבוד אב וכיבוד רבו, דאתה ואביך חייבין בכבודי.

ולכא' י"ל דהא דתלמיד בפני רבו אין צריך הסיבה, אין זה משום דנדחה מצות הסיבה מפני כבוד רבו, אלא דמאחר דאין דרך תלמיד להסב לפני רבו ע"כ שפיר מתקיים חירות גם בלי הסיבה, וכמו נשים שאינן צריכות הסיבה. ומה"ט מבע"ל אי שמש צריך הסיבה, די"ל דכיון דאין דרכו להסב ע"כ מקיים חירות גם בלי הסיבה, ומה"ט הוצרכה הברייתא לאשמעינן בשוליא דנגר חייב בהסיבה, אבל אי נימא דתלמיד פטור משום דהסיבה נדחה מפני כבוד רבו הרי פשיטא דשוליא דנגרא חייב בהסיבה שהרי אינו מצווה לכבדו.

אמנם ברי"ץ גיאת שהובא בשער הציון (תע"ב כ') מבואר דמצות הסיבה נדחית מפני מורא רבו, ע"ש שכתב "אע"ג דהסיבה מצוה, כבוד רבו נמי מצוה, ומצוה דכבוד תורה עדיף" ועפ"ז כ' בשעה"צ שם דמוכח מזה כהפרי חדש, דאם הרב מוחל על כבודו, אז התלמיד חייב בהסיבה.

★ ★

★ ★